

REVISTA MUSICAL CATALANA

SUMARI

CENTENARI DE JOSEP ANSELM CLAVÉ

Clavé, Lluís Millet. — ***. A. Nicolau. — *En Clavé*, poeta, Apeles Mestres. — *Clavé i el nostre esperit*, Joan Llongueras. — *L'obra musical de Clavé*, Josep Subirà. — *Una semblança beethoveniana*, Joan Salvat. — *Recordant En Clavé*, Frederic Masriera. — *Cal propagar les obres d'En Clavé*, F. Lliurat. — *Angel Guimerà*, Lluís Millet

Suplement artístic: Josep Anselm Clavé

:: :: BUTLLETÍ DE
L'ORFEÓ CATALÀ

Any XXI: Núm. 247

:: :: Juliol 1924

Revista Musical Catalana

Butlletí mensual de l'Orfeó Català

BARCELONA

REDACTORS EN CAP

FREDERIC LLIURAT — JOAN SALVAT

Secretari de la Redacció: JAUME MARTI I MARULL

PRINCIPALS COL·LABORADORS

Higini Anglés, prev.—Josep Barberà.—Giulio Bas.—Pasqual Boada.—Joan Borràs de Palau.—Lluïsa Bosch i Pagès.—J. Cabot Rovira.—J. Rafel Carreras.—Gabriel Castellà i Raich.—Eusebi Clot, O. F. M.—Henri Collet.—Eduard L. Chavarri.—Josep M.ª Comella.—Miquel Domènech i Español.—Josep Fabre.—Josep M.ª Folch i Torres.—Ignasi Folch i Torres.—Alfons Gallardo.—Robert Gerhard.—Vicents M.ª de Gibert.—Enric G. Gomà.—Emili Heintz-Arnault.—Gascó Knosp.—Wanda Landowska.—Jaume Marti.—Frederic Lliurat.—J. Lamote de Grignon.—Miquel Llobet.—Joan Llongueras.—Josep Maideu.—Joan Manén.—Dom Carles Megret, O. S. B.—Apeles Mestres.—Lluís Millet.—Manuel de Montoliu.—Vicents de Moragas.—M. Morera i Galicia.—Antoni Nicolau.—J. J. Nin.—Joaquim Pena.—Francesc Pujol.—J. Riba i Martí.—Antoni Ribera.—Lluís Romeu, prev.—Miquel Rué, prev.—Dom Maur Sablayrolles, O. S. B.—Joan Salvat.—Kurt Schindler.—Albert Schweitzer.—Josep Subirà.—P. Gregori M.ª Suñol, O. S. B.—Agustí Valls i Cascante.—Francisco :: :: Viñas.—Amadeu Vives.—Rafel Vives, etc. :: ::

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Carrer Alt de Sant Pere, 13, Orfeó Català (Telèfon 1, S. P.)

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:

BARCELONA: Per als socis de l'Orfeó Català, un any, **6 pessetes**.—Per als no socis, **7 pessetes**
FORA: Per als socis de l'Orfeó Català, un any, **7 pessetes**.—Per als no socis, **8 pessetes**
ESTRANGER: Un any, **10 pessetes**.—Número solt: **75 cèntims**

Se subscriu, demés, en les principals Llibreries i Magatzems de Música

Revista Musical Catalana

Butlletí de l'ORFEO CATALÀ

CLAVÉ

s el geni musical de l'aubada de la nostra renaixença. En l'hora primera d'aquell dia clar en què el sentiment de catalanitat es deixondia al toc fecund del romanticisme, un home músic poeta de temperament, una ànima simple, transformava en substància pels humils el daler i joia que enardia als esperits escollits, qui foren els iniciadors i sembradors de la nova era.

Un nou dalit s'emparava de Catalunya, una consciència s'iniciava i una amor s'encenia. Una primavera començava, i si els arbres de gran alçada esdevenien frondosos, si el cel clarejava a la nova llum, si l'aire es tempe-rava amb escalfors generadores, els arbres humils i les plantes xiques, tota l'ocellada i els petits insectes i tota prada i herbei havien també d'alegrar-se i reflectar la nova vida. A l'alta intel·lectualitat dels pensadors, dels estètics, dels primers poetes, dels folkloristes, havia de respondre la classe humil del poble, transformant a la seva manera els exemples que li mostraven les altes categories de l'intel·lecte. Però el poble per a fer-se seu lo de dalt necessita un intèrpret, un intermediari qui posseint la mateixa natura que aquell, tingui el poder de la visió aguda i la facultat d'assimilador i de creador. Aquest intèrpret fou En Clavé.

En Clavé, creiem nosaltres, no tingué pas sobtadament consciència de la seva missió; ni de cop i volta posseí la cultura necessària per a fer obra verament de bon gust; però aquest mateix falliment dels seus inicis li permeté una influència i eficàcia sobre la massa popular que no hauria tingut posseint des del principi una cultura superior.

Ell fou el músic-poeta del poble; començà per emprar la mateixa pobresa artística de les danses i cançons vulgars de l'època i a mida que el poble l'estimà, ell, qui era un escollit de la bellesa, anà excel·lint-se, arribant a la crea-

ció d'una obra sinó sempre perfecta, d'una força, catalanitat i sana alegria, d'un regust de natura tan singular com pocs exemples s'en troben en la història de l'art.

Dues influències insanes tingué l'obra artística d'En Clavé: l'exòtica de l'òpera italiana, que absorbia tots els talents musicals contemporanis de països llatins, i la de la música vulgar ciutadana de la Barcelona vuitcentista. Però, la humilitat i ingenuïtat del nostre músic, la seva bonesa i simplicitat, el seu optimisme, l'alegria clara d'aquella ànima amaraven i vivificaven aquelles formes pobres i degenerades. I quan per la influència de la nova alenada catalanitzadora, havent els Jocs Florals obert les portes del temple de la poesia nostrada, redreçant-se la Morta-viva virginal i somniosa d'un avenir misteriós de glòria En Clavé es sentí ferit per la cançó tradicional de raça patentitzada pels patriarques del nostre Renaixement, allavors creà la part forta i immortal de la seva obra, els cants chorals singulars en la seva força i catalanitat, francs i oberts, amarats de natura, amb frescors idíliques inefables, amb intuïcions descriptives genials. L'obra d'En Clavé era el ressò en el poble del moviment intel·lectual dels romàntics il·lustres, dels arqueòlegs i folkloristes; responia a l'ambient mateix que creà els Jocs Florals i inspirà als primers poetes. Era el cant d'aubada del nostre Renaixement.

La facultat d'assimilació i de transformació del nostre músic es mostra en grau eminent en *Els Xiquets de Valls*. Ell no copia, transforma en substància pròpia la música del poble; i la melodia resta tan popular com abans però amb una nova frescor i una alenada més ample. La simplicitat i rudesia de l'harmonia, la característica de la melodia insuperable de vigor i de franca alegria, melodia popular que renaix a nova vida; tot l'ambient del quadro, tota l'animació i vida, tot és sentit i expressat d'una manera directa, amb una veritat extraordinària.

Les influències insanes del italianisme i de la música vulgar esdevenien inspiracions frescals i ingènues al contacte d'aquell temperament insòlit. *Les Flors de Maig*, un dels primers chors catalans que escrigué, transforma i dignifica les sobredites influències. En aquest chor la dansa vulgar pren sentors i fortaleza de natura en els temps moguts que envolten la formosa melodia-cançó "Sota d'un sàlser", que tot català coneix i canta. Aquesta cançó, tan ben sentida en la seva simplicitat, té una modalitat, una sentimentalitat tota italiana a la manera de Donizetti, però que en resta tota redimida pel ritme i per aquella sentor claveriana especial que és com una individualització genial del sentit general de la cançó nostrada.

El romanticisme, que en podríem dir gòtic dels intel·lectuals, es transforma en els idiHs camperols d'En Clavé en un sentiment poètic, delicat, ben catalanesc, encara que servant el caient convencional i pueril del gènere

d'origen. Les pastores i pastors del poeta tenen encara el tirat de personatges del romanço de l'època, però la música ho redimeix tot amb son poder miraculós. *El somni d'un verge* resulta un quadro perfecte de delicadesa i frescor. La bella cançó és el tipus més acabat i genuí de la melodia claveriana, que encisa per aquella ingenuïtat i simplicitat tan pròpia. Altre idilli camperol, *De bon matí*, és, creiem nosaltres, una obra encara més bella, potser la més perfecta del nostre músic. En ella la inspiració, que és contínua i sostinguda fins al final, té un regust de natura insuperable. La descripció poètica està vivificada pel ritme, per la melodia, amb un sentiment directe de l'hora i del ambient; la frescor de la rosada que verament "ruixa la vall", el cant del gall, "l'airet fresquet", la vida que es desperta, tot aquell inefable sentiment frescal d'alegria innocent de l'hora primera virginal, tot està expressat amb un sentiment pur i inefable. La melodia central és la rosa vera de tot aquell encant; comença suaument, s'eleva i s'espandeix i mor amb una distinció suprema. Fins la forma general, que en les obres extenses del nostre músic peca a voltes de manca de filiació de motius i episodis, en aquest idilli està resolta en una bella unitat per mitjà d'un motiu que persisteix en diferents ritmes; iniciant la composició quietament i animant-se de moviment es transforma al final en un aire de dansa, que els pedants poden trobar pueril, però que nosaltres creiem una digna conclusió, sentint-hi tota l'alegria corresponent a l'esperit senzill del nostre músic-poeta.

La visió i el regust de la naturalesa encara és més viu en altres chors, sobretot en *Els pescadors* i *La brema*. En el primer la música dóna tot el sentiment de la platja allargassada i de la gran planura del mar; el cant dels pescadors i la varada de la barca tenen una justesa de caràcter, porten una visió i un sentiment poètic del natural que corprenen. En *La brema*, l'instint descriptiu s'hi demostra amb una força insuperable. No hi ha música més viva, més del terrós, més nostra que aquesta. Paraula i música són cos i ànima. És una obra potent, fins magestuosa; però, plena de sava, sucosa i assolellada. Lo més admirable, lo més singular d'aquest músic-poeta és la unió que es troba en ell de la subtilitat i de la penetració de l'esperit amb la manera, l'estil, del tot popular i fins a voltes vulgar de la forma. Ens fa l'efecte d'aquells homes del poble, pagesos especialment, que us admiren per la visió profunda i penetrant que tenen de les coses, i que les diuen amb la mateixa frase planera i senzilla que expressen les coses més ordinàries de la vida.

S'ha dit que la forma harmònica d'En Clavé és defectuosa; i això no és veritat. Aquella harmonia és justa i adequada a la melodia que acompanya. Proveu de canviar-la, de fer-la, com diuen, més interessant, i treureu tot l'encís, tota la gràcia del conjunt; en malbaratareu l'essència genuïna. Ademés les veus estan tractades tan adequadament als mitjans d'un chor popular, que

sonen sempre esplèndidament robustes i sonores. Es pot dir que si En Clavé creà els chors catalans, aquests, a son torn, formaren la tècnica del creador.

Perquè ell és el creador del chor català, Catalunya l'hi ha d'estar agraïda profundament. El que significa aquesta munió de gent del poble que canta en conjunt l'accent musical de la pròpia raça, és d'una transcendència social i patriòtica incontestable.

En Clavé, demés d'ésser un gran artista popular, tenia la vocació inestimable d'un apòstol. Ell va aconseguir fer cantar tota Catalunya, que és com si diguéssim agermanar en un mateix sentiment tot un poble. Ell sentia la necessitat d'acoblar les veus de la gent humil perquè donava així el pa de la bellesa al que de fam patia, als seus germans de classe i de pàtria; ell fruïa en les grans sonoritats de molts pits ressonant a l'hora, de molts cors bategant al mateix ritme, entonant l'expressió bella de llurs sentiments; ell era la veu de l'artista del poble, que el mateix poble, fent-se-la pròpia, eixamplava i engrandia. Era un gran educador del sentiment popular. I aquesta és la seva major glòria.

Deixar morir aquesta obra seria un pecat immens de tot Catalunya. Els chors en el nostre poble són l'element artístic de més eficàcia d'educació popular. Són el mitjà meravellós per a servir el nostre esperit fidel a la natura per la qual Déu ens ha fet com som, catalans.

Els orfeons moderns són fills hereus de l'obra choral del geni d'En Clavé; la modalitat és diferent perquè en el món tot evoluciona i la vida és moviment; però l'esperit és el mateix. Som els continuadors d'aquella eclosió esplendorosa. Som els que volem servir el cant de germanor de tot un poble, per mantenir la seva força vital, lo que constitueix el seu ésser.

Catalans, honoreu a Clavé. Ajudeu, fometeu, alenteu, deu nova vida al cant choral de Catalunya. Feu-ho per amor al mestre i per amor a vosaltres mateixos.

LLUÍS MILLET

Els músics que vulguin fer art català, han de tenir present encara el sentit de l'obra d'En Clavé. Avui, en música, català i popular són inseparables. No tenim més tradició musical que la del poble; la nostra música ha de portar una forta flaire de terror. Nostre art ha de florir arran de soca; en això trobarà sa vigoria i originalitat.

A. NICOLAU

En Clavé, poeta ⁽¹⁾

S'ha escrit bastant—potser no tan com se mereix—sobre en Clavé, músich; potser no s'ha escrit res sobre en Clavé, poeta. Per aquest motiu, corresponent gustosíssim a una simple indicació del mestre y amic Millet, agafo la ploma per parlar del *poeta Clavé*.

Difícil, per no dir impossible, m'apar desdoblar aqueixa personalitat; de tal manera formen un tal cos, que quasi no's pot precisar ont acaba l'un y ont comença l'altre.

No recordo més que tres poesies d'en Clavé que no fossin escrites per ésser musicades; y efectivament, no són musicables; als primers versos es descubreix qu'en Clavé, al escriureles, no pensà poch ni molt en música. Llevat aquestes tres composicions, totes les demés, totes sens excepció, foren escrites per ésser cantades, més encara, foren escrites sobre música.

Perque en Clavé començava sempre per escriure la música *sobre la idea*; després escribía la lletra *sobre la música*. Es dir que, com si les notes soles no bastessin a expressar la idea, les reforçava ab paraules.

Y heuse aquí perque paraules y notes no poden separarse. Y heuse aquí, també, perque algunes vegades el llenguatge en pateix; y és que en Clavé escribía els seus versos com a complement de la música, no per ésser llegits, si no cantats; y lo que procurava, avants que tot, era que's poguessin cantar bé, *dir bé*, que'ls accents gramaticals y els musicals cayguessin justos, que no's trenquessin las paraules—lo qual dona lloch a voltes a *quid pro quos* ridícul—. Recordo (y perdoneume la digressió) qu'en un dels meus chors ont “la flama s'agita dintre la llar” el músich va partirme tan llastimosament aquest *s'agita*, que al cantar-lo resultà un *sagí*... com una casa. Y això no recordo que li passés may an en Clavé.

Això sí, com he dit avants, la puresa de llenguatge n'havia de patir, forçosament, algunes vegades. Es precis haver-se fet tips de escriure lletra sobre música—ab la ferma voluntat de que aquèlla puga *dir-se cantant*, ab la mateixa naturalitat ab què's *diria parlant*—per saber l'esforç que representa, les dificultats quasi insuperables que s'ofereixen a cada pas, y que més d'un cop no poden vencers si no sacrificant la puresa literaria a la dolça tirania de la música. Ja ho sabem que tal epítet seria més indicat, més just, que l'empleat pel poeta, sí, però ni pel seu nombre de sílabes ni per la seva accentuació es aplicable. Fer dir cantant *càndida* per *càndida* o *primàveral* per

(1) Atenent el desig de l'autor, s'ha respectat l'ortografia del present article. (N. de la R.)

primaverà, quan el poeta y el músich són una sola y mateixa persona és de tot punt impossible.

Quantes vegades en Clavé, després d'haver escrit de raig, en el foch de la inspiració, alguna d'aquelles exquisides y espontànies melodies, patia lo que Deu sab per aplicarhi la lletra, per trovar les paraules que reclamavan, uns versos breus, trencats, per dir coses que tinguessin sentit subjectes a una accentuació imperiosa, per trovar una rima que no acudia, que potser ni existia! Quantes vegades l'havíen vist els seus saltar del llit, després d'unes hores d'insomni, obsessionat per una rima rebecca, per un pensament que no cabia en els compassos de què disposava; y llavors s'el veyia apunyegarse el cap, escabellarse, llençar la ploma y renegar de l'obra musical que acabava de compondre!

Y m'he estès més de lo que desitjava en aquestos detalls per fer comprendre el gran esforç que representen y l'innegable mèrit que tenen els versos d'en Clavé y demostrar si'n són de perdonables els defectes qu'els puristes puguin trovarhi.

Aixís y tot, fullegeulos ab deteniment y sens prejudicis y veureu com abunden en els seus chors versos impecables, y com aquí y allà apunta l'estre d'un veritable poeta.

* * *

Poeta he dit!... Y tant si ho era en Clavé de poeta, y veritable poeta, perque ho era de cor, perque era tot sentiment, bondat y entusiasme. Jo ting per mi qu'el poeta que no estima y admira la Naturalesa y el Poble, no és poeta. Y tant l'una com l'altra en Clavé més qu'estimarho ho adorava.

He dit en alguna banda que sentiment i poesia són dues coses que no poden separarse. Aquell que sent fonament és poeta sense saberho, encara que no fassi versos; aquell que no sent podrà fer tan excelents versos com se vulgui però may serà poeta. Per això hi han tants versificadors y tan pochs poetes; pera això hi han tants versos magnífichs que viuen morts en les biblioteques però que may acudiràn als llavis com hi acut una pregaria.

* * *

Transportemnos als temps en què començà en Clavé la seva obra redemptora.

Quin era el pa espiritual que's donava al poble? Cansons immondes com :

El que siga aiguader que no vinga ab nosaltres,
no'n volem cap que no agafi un bon gat...

Prenguem l'aigua beneïta
de la font, de la font del ferro;
prenguem l'aigua beneïta
de la font, de la font del vi.

o bé:

Anirem a ca'n Pistraus,
planterem una taverna...

o bé encare:

Al carrer de les Moles
feyen sarau,
tancats dintre d'un quarto
ab pany y clau.
Va succehir
que a tos els qu'eren dintre...

La grolleria y la obscenitat d'aqueixes cançons no'm permet citar-ne un vers més.

Donchs, bé, això o bé les carrinclonerías insulses inspirades en les carrinclonerías cultes qu'escribien en serio els poetes romàntichs d'aquella època era lo que cantava el Poble — naturalment sense entendre lo que cantava: Es dir, que forçosament devia passar de les altures de

Si cortase mis días la muerte
y llegases a mi sepultura,
vierta un llanto, Nise, tu ternura
a los restos del que te adoró, etc.

a les profunditats de

Els músichs de Vilamerdosa
han pujat a Vilamerdau, etc.

Y aquest era tot el repertori poètic-musical del nostre poble per allà els anys de gracia de 1850 a 60.

(Cal consignar una observació curiosa; y és que, al pas que la música de les troves arxirromàntiques — sempre ab lletra castellana — era ramplona a tot serho, la música d'aquelles grolleries e indecencies — sempre ab lletra catalana — era generalment xamosa y ben interessant, digna, en fi, d'una bona lletra.)

* * *

En Clavé, donchs, al començar a escriure, degué no tan sols sofrir tota la influencia de la dominant poesia romàntica, si no que fatalment s'hi devia sometre. No és d'estranyar, per lo tant, que'ls seus primers chors portin títols com: *El templo de Terpsicore*, *La fiesta de Flora*, *Un victor a las bellas*, *El rosicler del alba*, etc. Però, en 1854 escriu el seu primer chor en català *La font del roure*, al qual segueixen de prop *Las ninas del Ter*, y en Clavé es trova a sí mateix; ja no és el continuador de les vulgaritats romàntiques si no l'enamorat de la Naturalesa que la canta com la veu y com la sent. Mireu, si no, quan lluny ens trovem tot d'un cop de les lletres castellanes del chors anteriors:

Los plahers guardi el qu'en vilas
malbarata
per festins y jochs sas pilas
d'or y plata;
qu'el qu'en palla honrat reposa
tranquil gosa
l'escàs fruit d'afanys constants,
sens qu'envegi en sa pobresa
més grandesa
que l'amor dels seus semblants.

Observis ab quina facilitat venç dos obstacles que li surten al pas: el de versificar y el de rimar en una llengua en la qual no havia escrit encara, y el de subjectar aquestos versos y rimes a les exigencies de la música.

Y com qui diu, d'un salt, arriba a *Les flors de Maig* y ab la major espontaneïtat escriu aquells versos que bé podem calificar d'immortals la que viuràn tant com el poble català:

Sota d'un sàlzer sentada una nina
trena joyosa son rich cabell d'or;
és son mirall fresca font cristallina,
són sos adornos violetas del bosch.
Altra teixint matisada guirnalda
gronxa son cos qu'és de gracia un tresor;
altra, ab son blanch cabridet a la falda
canta més fi qu'el festiu rossinyol.

Y de mica en mica va fentse més realista, com en *La queixa d'amor* (1858).

Ressona entre els pins
frondosos y bells
dels boscos vehins,
el cant dels aucells,
ei crit dels mastins
y el bel dels anyells.

O com en *La Nina dels ulls blaus*, del mateix any:

Detén ton pas, mon bé, ramell de perlas,
y escolta los cants bells
dels rossinyols, pinsans, cardinas, merlas,
verdums y passarells.

y en el deliciós *Cap al tart*, que segueix al anterior, y en el qual se trovan estrofes tan exquisides, tan ben sorpreses del natural, tan ben sentides y tan ben expressades, qu'un no pot deixar d'admirarse al recordar que han sigut escrites sota el tirànich imperi de la música.

Desjunyen el boners
els braus de la carreta,

a ran dels formiguers

devalla la oreneta.

Los picarols avisan

lo pas dels tràginers,

a la mainada encisan

els cants dels llenyaters.

A borbollons deserta

de nostres llars lo fum,

viu apetit desperta

la flaire del llegum.

Els anys 1860 a 62 són feconds en chors catalans; en aquest període produheix en Clavé, entre altres, *La toya de la núvia*, *La Violeta*, *De bon matí*, *Els Pescadors* y *La Brema*; y heuse aquí tres — aquestos tres darrers chors — que poden ja comptarse entre el nombre de ses obres mestres. Per cert, que al citar el *De bon matí* no puch menys de recordar qu'el gran Castelar deya — y ho consignà per escrit — que poques coses havia llegit tan delicades y tendres en boca d'un enamorat com aquestes:

Veentme aixís sol y vern

ay, jo t'estimo

com el vellet l'arrimo

ama del sol d'hivern,

com l'infantet al néixer,

ama el murgó matern.

Y mireu encoblats en aquest petit fragment de la "Turbonada d'estiu", del chor *Una fontada*, tres exquisits modelets de justa observació, de fina ironia y de dolça tendresa:

L'escolà, tocant a temps,

cassa abelles en l'arbrat;

quan s'arrana la oreneta

pronostica tempestat.

La oreneta a ran dels buchs

sobre el terme atrau els llamps;

si atragués la calamarsa
¡pobres vinyes! pobres camps!

A cada llamp, com moixonets poruchs
qu'espavordits s'arrupan en llurs nius,
en la materna falda ab los ulls cluchs
amaguen llur capet los nins jolius.

Si això no és poesia, y de la bona, no sé què deu ser poesia.

* * *

Un altre aspecte — y tal vegada el més noble — de la poesia d'en Clavé, és aquell en què exercint d'apòstol, quasi sens deixarho entendre, dignifica al Poble, tot cantant, poetisant y enaltint el treball.

Dintre d'aquest cicle hem de colocarhi *Els pescadors, La Brema, Pel Juny la fals al puny, La Maquinista*.

Lo molt que, per escriure aquests chors, en Clavé convisqué ab els treballadors del mar y de la forja, del camp y de la vinya, el perfecte tecnicisme que en cada cas posa en boca de la seva gent, ho demostra ben a les clares. Y per no fer interminable aquest petit estudi deixaré — ben malgrat jo — de citar fragments d'aquests chors, però no puch ni vull privarme de citar aquest de *La Maquinista*:

En el banquet del món
avuy l'obrer ja hi cab;
els trovadors pregonan
las glorias del treball.

Progrés, Virtut y Amor
es nostre lema sant;
soldats som de la Industria,
soldats som del Treball.

Més tart — oh, molt tart! — s'ha intentat fer *poesia social*, però confesso que no he llegit encara res que sobrepuji en senzillesa y sublimitat an aqueixos versos.

Es força terminar aquest esbós al qual no he tingut la pretensió de donar caràcter de crítica si no tan sols de recordatori. Qui vulga podrà analitzar detingudament l'obra d'en Clavé estudiant-ne les bel·leses y els defectes que són, sens dubte, molts; però al ferho cal que recordi aquells versos d'en Zorrilla al reivindicar a Pere el Cruel:

Más por Dios que no fué él,
fué su tiempo quien lo hizo.

En Clavé hauria seguit evolucionant encara, ab tota seguretat, si hagués viscut més, però cal no oblidar que morí en la plenitut de sa força intel·lectual abans de complir els cinquanta anys — edat en que s'escriuen els *Qui-xots* y les *Divines Comedies* — y que l'obra formidable que ens llegà, la dugué a cap compartint-la ab les tasques d'organizador, d'empresari, de conspirador, de periodista, de polítich d'acció, de diputat, de president de la Diputació, de governador...

¡Benhaurats els poetes y els músichs que no són res més que poetes o músichs, perquè ells podran fer obra acabada, refinada, impecable; però guardinse molt bé de tirar an en Clavé la primera pedra!

Diguinse, avants de ferho: *Non sum dignus!*

APELES MESTRES

Abril 1924.

Clavé i el nostre esperit ⁽¹⁾

No sabria parlar-vos ara d'En Clavé sense evocar uns records de la meua joventut, millor dit, de la meua infantesa, que sempre han tingut per a mi una molt forta i ben singular significació.

Perdoneu-me, doncs, amics, si, sentint-me entre vosaltres com a casa, no em sé estar de donar, en aquests moments, un to potser massa subjectiu a tot allò que jo vull dir-vos.

Fa uns trenta cinc anys d'això. Jo no tindria més enllà de vuit o nou anys. El meu pare, que al Cel sia, era un home molt sever i molt eixut de caràcter. Era un bon home, però poques vegades es manifestava obert i expansiu i era cosa molt rara en ell el prodigar afalacs. Segons havia jo sentit contar, més d'una i més de dues vegades, a la pobra de la meua mare, que era una dona de la bondat del món, jo, en aquella època, era un xicot molt xerraire i dotat d'una certa instintiva gràcia en el dir i en el fer. Com que ja era espigadot i començava de fer companyia, el meu pare se me'n portava els diumenges amb ell al *Cafè Pelayo*, de la Plaça de Catalunya, on ell tenia la seva penya d'amics, en una taula la més propera d'allà on tocaven els músics, entre els quals, recordo com si el veiés, hi havia aquell violinista apassionat, bru, d'ulls vius i cabell negre recargolat, que es deia Cioffi, pel qual jo sentia una íntima, inexplicable, ingènua admiració.

El meu pare tenia una certa afició per la música i anava cada diumenge al cafè per a sentir el quartet; al Passeig de Gràcia o al Parc quan tocava la Banda Municipal, que dirigia llavors En Rodoreda; al cinquè pis del Liceu, de tant en tant, quan cantaven En Massini o En Gyarre, i cada any per Nadal, invariablement, a la Catedral, a sentir la *Missa Pastoril*, d'En Vilanova.

Veient que jo també m'engrescava amb la música i influït sens dubte per una singular profecia d'En Cioffi que, veient-me un dia marcar el compàs mentre ell tocava, digué molt formal al meu pare: — *Este niño será músico.* — el meu pare començà de trobar gust a portar-me en llocs on es feia música i no ereu inassequibles al seu modest estament de menestral honrat de Barcelona.

Era la nit de Sant Joan i tornàvem de veure les fogueres: — Mira, noi, — em digué — vés-te'n al llit perquè demà t'has de llevar de matí. Per a celebrar el teu sant, vindràs amb mi a un lloc que em sembla t'agradarà molt.

(1) Llegit a l'Orfeó Gracienc en la sessió commemorativa d'en Clavé, que tingué lloc el 15 de Juny propassat.

—On anirem, pare?

—Ja ho veuràs! Ja ho veuràs!

Em vingué tan de nou aquell anunci falaguer del pare, que aquella nit vàreig dormir tot delirós i excitat i molt de bon matí ja em remenava pel llit més despert que els orenells xisclaires. La bona de la meva mare, tota cofoia i més il·lusionada que jo mateix, m'abillà amb el vestit de les festes i jo, fortament encuriós, vàreig anar amb el meu pare a l'antic *Teatre del Tivoli*, on la Societat Euterpense d'En Clavé celebrava un dels seus periòdics i populars concerts matinals.

Aquell dia vàreig sentir cantar a chor per primera vegada i per primera vegada la música d'En Clavé va remoure la meva ànima.

Recordo encara, clara i viva com si avui fos, la llum d'aquell matí. No havia vist mai un cel tan transparent i alegre i un sol tan radiant i esplendorós. Dirigia els chors i l'orquestra el vell Goula; aquells cantaires rígids i seriosos tots feien cara de bons minyons; tots eren homes de confiança; la gent que omplia de gom a gom el teatre ostentava visiblement un aire de completa satisfacció i un posat de bonhomia indiscutible. Hi vàrem trobar el Josep fuster i el vetes-i-fils de sota casa, amb la seva muller; hi havia també el manyà de la plaça de Sant Pere i l'apotecari de la Plaça de Sant Agustí Vell; la Mariagneta petinadora i el taverner de la placeta de Marquilles. Totes les cares em semblaven conegudes.

En un dels intermedis, com tothom feia, ens entaulàrem i prenguérem també nosaltres la clàssica xocolata amb ensiamada i l'imprescindible aixarop. Fills meus quina xocolata i quin aixarop! No n'he trobat mai més al món de millors.

Jo no havia sentit encara un benestar tan natural i tan complet com el d'aquell venturós matí de Sant Joan. Aquella música sí que m'agradava i em feia feliç.

No recordo pas tot el que varen tocar i cantar; però tres coses se'm quedaren arrapades dintre meu per sempre més. Eren tres coses d'En Clavé: *Les flors de maig*, *Els Xiquets de Valls* i *Els néts dels Almogàvers*, que fou la peça final del concert, amb la seva sorollosa apoteosi.

Jo us asseguro que la meva consciència de català despertà aquell dia sentint les cançons d'En Clavé.

Vàreig sentir intuïtivament el clam de la terra ressonar dins la meva ànima tendra i àvida de sensacions i una cosa nova i profundament essencial vibrà des d'aquell dia benaurat dins el meu esperit jove.

El meu pare em parlà d'En Clavé i del seu geni musical; em contà com ell anava a ballar de solter en aquells balls corejats del *Camps Elisis* que el propi Clavé dirigia i em féu revivre els festivals amb les masses nombroses

d'obres que s'aplegaven a l'entorn d'aquest mestre per a cantar les seves obres.

—Ah, si l'haguessis pogut veure a En Clavé enmig de més de mil homes dirigint *Els pescadors* o *Els Xiquets* o *La Verema*!... —em deia el pare — Allò era un home! Allò era un mestre!

I dins la meua incipient imaginació d'infant la figura d'En Clavé apareixia com un gegant bondadós que amb els seus braços poderosos aixecava tot el poble i el feia palpitari i el feia viure amb els propis batecs del seu cor.

Passà aquell dia i passà el temps. Poc a poc, l'obra d'En Clavé, que tenia ja per a mi un molt fort irresistible atractiu, vàreig anar coneixent-la en altres concerts matinals com aquell o seguint les colles que sortien la nit de la Pasqua a cantar les tradicionals caramelles.

La sensació d'aquella primera revelació del matí de Sant Joan es renovava cada vegada en mi, i s'afermava més clara i més potent a cada nova obra que jo sentia i descobria.

Més tard recordo aquells *Pescadors* memorables que cantava el cor *Catalunya Nova* en els bons temps d'En Morera jove i lluitador; aquella *Verema* inoblidable que cantà l'*Orfeó Català* sota el braç vivificador d'En Millet una nit assossegada davant del Mestre D'Indy allà en aquell senyorial estatge barceloní de la Plaça de Sant Just i, més darrerament, en aquelles sessions dedicades a l'obra d'En Clavé, que vosaltres, amics de l'Orfeó Gracienc, tan bellament ens oferireu, aquells graciosos rigodons corejats *Una fontada*.

Jo sentia cada vegada, d'una manera més viva a cada nova audició, que totes aquelles cançons d'En Clavé eren troços de la meua ànima mateixa; que si aquelles cançons no cantessin dins de mi amb aquell mateix esperit que En Clavé les dictava, jo no era un bon català, jo no era un veritable fill de la terra.

Passà més temps i passaren més anys. El destí em portà a sojornar una llarga temporada lluny de la meua pàtria, en terra estrangera.

Assedegat de nous coneixements i emportat per l'afany d'apreciar tot allò que en música i en art es produïa pel món, no vàreig desapropiar cap ocasió de les que se'm presentaren per a poder escoltar o simplement estudiar les grans obres immortals de la música de tots els temps i vàreig viure intensament uns anys de forta activitat artística.

En retornar a Barcelona, excitat i remogut, ple d'idees i ple de sensacions noves, la casualitat féu que al poc temps jo assistís a un dels concerts de l'ORFEÓ CATALÀ. En aquell concert fou cantada la bella aubada *De bon matí* d'En Clavé. No puc dir-vos com aquella música impressionà el meu esperit agi-

tat. Jo no havia sentit en terra estrangera res com allò. Aquella expressió musical tan franca i tan sincera, tan forta i característica era única al món. El món ens podia oferir certament més ciència, però aquella sensació tan viva i tan directa de la terra ens era del tot impossible de trobar-la món enllà. En Clavé, amb el seu geni popular, l'havia arrencada de l'ànima del poble i ens l'havia donada per sempre més.

Jo confesso que dins el meu esperit, bon punt vàreig descobrir-la, ha cantat sempre molt dolça i molt penetrant la veu evocadora d'En Clavé sense que res l'hagi poguda ofegar encara.

Es una veu consubstancial, amb el meu cel, amb els meus paisatges, amb la meua mar, amb les ciutats meves, amb l'aire català que respiro, amb la parla augusta que en els llavis i dins el cor em posà la mare, amb les tradicions seculars de la meua raça, amb la meua pròpia manera de sentir i considerar totes les coses de la meua Pàtria, amb la meua expressió viva de català conscient i amb el caient de tota cosa que mereix el nom de catalana.

No sé si tots els catalans d'ara senten dins seu cantar amorosa i significativa aquesta veu d'En Clavé. Jo la sento dins meu i ella concorda perfectament amb el meu esperit obert de cara als temps nous i les noves adquisicions humanes.

Totes les inquietuds, tots els avenços, tots els descobriments, tota la sensibilitat del viure modern, totes les aspiracions humanes enriqueixen avui dia i completen el nostre esperit de catalans, però el sentiment de la terra, tal com és en aquella essència perdurable, no pot ésser un sol instant absent d'aquest esperit nostrat que assegura la nostra personalitat i la nostra llibertat davant del món.

L'obra d'En Clavé evidentment està amarada tota ella d'una primària rusticitat i del sentiment romàntic d'una època i perquè jo crec que aquesta rusticitat ètnica i aquest sentiment romàntic són així com la mateixa fesomia de la nostra ànima col·lectiva, ells no poden deixar de subsistir i de perpetuar-se en nosaltres. És per això que en l'obra d'En Clavé hi ha sempre, i persistirà mentre resti un sol català, aquest sentit fonamental que a través de totes les deformacions, que a través de totes les èpoques serà el sentit peculiar de la raça.

En Clavé s'incorpora fatalment al nostre esperit en marxa pel seu meravellós instint de raça que dictà d'entre les seves obres aquelles que resten immortals. Perquè, cal dir-ho, no és tot Clavé sempre fidel a l'esperit de la raça i tot allò que no és fidel a aquest esperit és cosa morta. Quan parlem de la veu immortal d'En Clavé entenem que és aquella, i no cap altra, que ha trobat els accents purs de la raça; aquella que ha sabut, amb les seves melodies senzi-

lles, fascinadores i ingènues, arribar tan al fons del fons de l'ànima nostra.

Al Clavé que ha cantat tan genialment amb aquesta veu, aspra i amorosa a l'ensem, tan genuïnament catalana, no podem negar-li la participació directa dins el nostre esperit.

Si no sabem sentir la veu pura d'En Clavé no podem comprendre Catalunya.

Deixem el text, deixem l'anècdota tan pobre i discutida com se vulla. És el to el que fa la cançó. Els seus versos no els podem llegir, però així que els cantem amb aquelles tonades que En Clavé hi posà i que no són d'enlloc més que d'aquí i que sols nosaltres, els catalans, podem plenament entendre i fonament sentir, ah! quina revelació! quina adorable meravella de suggestió llavors!...

No heu remarcat, no us haveu fixat en la faisó d'ésser concebuda i realitzada *La verema?*... *Els pescadors* i *Els xiquets de Valls* quin prodigi no són d'estilització!... *De bon matí*, *Les flors de maig*, *El somni d'una verge*, *Cap al tard* quines visions tan directes, tan pures de la naturalesa vistes amb aquells grans ulls d'infant i d'enamorat que té el poble!

L'estudi pacient i seriós de les millors i més significatives composicions d'En Clavé resta per fer encàr. El dia que es faci, caldrà comparar la psicologia d'aquestes cançons amb la psicologia del temperament català. Quedariem meravellats en constatar l'agudesia i la finor intuïtiva d'En Clavé i en descobrir la seva sensibilitat incomparable davant els sentiments pregons del poble.

S'ha dit que l'obra d'En Clavé no havia estat continuada i això no és prou cert. En Clavé, com tots els grans genis, evidentment no té seguidor. No en pot tenir. Ell fou ell i ell resta tal com fou. Ell es proposà d'una vegada per a totes, parlar al poble i commoure i despertar la seva ànima predestinada, i home de fe i de voluntat com era, home de sentiments nets i purs, creador magnànim, ho assolí, i la seva obra, sia com sia, resta per sempre més incorporada al nostre esperit. És el llevat d'En Clavé, no obstant, el que aguanta encara els orfeons de Catalunya i tant se val que l'home hi sigui com no. En Clavé, amb la seva veu vibrant, viu dins el nostre esperit i el nostre esperit no pot morir. En Clavé és viu en nosaltres i la veu de la raça que ell tan prodigiosament féu cantar fa el seu fet; va avançant segura pel seu camí de redempció, pel seu camí de llibertat sense que res pugui deturar-la.

JOAN LLONGUERES

L'obra musical de Clavé

(Fragment de la conferència "El músic-poeta Clavé", que l'autor llegí al Casal Català de Madrid, el 3 de maig passat)

Quin valor musical tenien les composicions musicals de Clavé? El catàleg de les mateixes podria predisposar en contra si no es recordessin dos punts: el primer, la finalitat que s'havia proposat Clavé, i el segon, la qualitat dels interpretadors utilitzats. Allí veiem títols que acuesen un sentimentalisme ingènu: *La brisa de la noche*, *El lenguaje de las flores*, *Sueños de gloria*, *Tristes recuerdos*, *Las galas del amor*, *Goces del alma*. Allí veiem tipus de composició els respectius retòls del quals prometen molt més del que Clavé donés, com el denominat *Cantata*; i amb ells, altres que, tot seguit, revelen poques pretensions, com són contradanses, tangos, varsovianes, redowes, polques, valsos, llancers. A voltes aqueixos substantius afegeixen algun adjectiu que subratlla matços especials, com ho demostren cert "rigodón pastoril" i cert "galop infernal"; estableixen associacions geogràfiques, com ho testimonien un "brindis andaluz", el "vals andaluz", que porta per epígraf la frase *Jui, que jaleo!* i més d'un "vals-jota". Hi ha també serenades, epitalamis, brindis i himnes. On té llur catalanitat tota aqueixa música?, preguntaran alguns amb sobrada raó. Encara que sempre sentís Clavé els peculiars encisos del folklore musical, no va experimentar la necessitat de portar-los a les seves primeres composicions. Adhuc podem dir que tal influx hauria estat improcedent en un repertori creat perquè a la vegada es ballés i chorejés. Ara bé, com la música popular catalana per son segell peculiaríssim, reflexa una inconfundible modalitat ètnica, Clavé jutjà oportú transfondre aqueix caràcter a les seves composicions futures. Tan tost ho fa així, crea melodies chorejades per a solistes, duus amb chors i produccions absolutament corals; i afirmant allavors la seva música aqueixa catalanitat d'una manera conscient, reflexiva i reiterada, preten el músic portar tal fesomia inclús a composicions que no la poden acceptar, sots pena de deformar-se. Per això figuren entre les seves obres una "alborada catalana", una "pastorella catalana", uns "rigodons catalans" i una "redowa catalana", així com unes "caramelles", a les quals va jutjar innecessari agregar geogràfiques adjectivacions, ja que les "caramelles" són catalanes i ben catalanes; tan catalanes, almenys, com poden ser-ho idil·lis, alborades, pastorelles o barcaroles, i, certament, molt més catalanes que qualque "redowa" saturada de catalanitat... També figuren en la producció de Clavé diverses obres, els títols de les quals afirmen aqueix peculiaríssim caràcter; per exemple, els seus famosos *Xiquets de Valls*, que avui, encara, s'escolten amb interès i

emoció, o bé el no menys famós "rigodón bélico militar", l'altisonant rètol del qual diu així: *Els nêts dels Almogàvers*.

Per a jutjar amb exactitut el lloc que Clavé desempenyà com músic català, resumirem quelcom de lo que tan galana i substanciosament digué el mestre Lluís Millet, en presidir els Jocs Florals de Barcelona l'any 1918 (*):

Ja s'ha dit quan gran catalanitat tenia en el fons la música vocal de Clavé. I en la forma? Com era la seva forma? Per a les composicions corals de caràcter popular privaven dues tendències contraposades: la conreada a França, que es distingia per certa extensió en les proporcions, encara que sovint li faltava profunditat, i la conreada a Alemanya, que es caracteritzava pel seu anhel de mantenir una concentració i recolliment íntims. Degut a raons ben explicables, Clavé adoptà la primera. No se li pot demanar a les seves obres grans refinaments, ni excelsos lirismes, ni magnes exaltacions colindants amb el sublim. I, no obstant, com diu En Millet, Clavé ens convenç per una franquesa melòdica i harmònica tan característica que, almenys per a nosaltres, els catalans, ens és impossible trobar res més propi el gènere que satisfaci en igual grau el nostre sentit estètic. No trobarem res que sobrepuji les delicadeses del *Somni d'una verge*, res que arribi a la realitat pasmosa de *La brema*, mostra evident de la grapa genial de Clavé. I és que aquest músic, malgrat la seva senzillesa tècnica i la seva flaca cultura, posseïa un fort temperament somniador i una facilitat astoradora per a fer-se seva l'ànima popular; també posseïa dots observadors i caràcter decidit; i tot això, afegit a la seva doble qualitat de músic i de poeta, li permeté — com diu aqueix excellent literat i músic contemporani que s'anomena Joan Llongueras — iniciar el primer moviment musical que influís directament en el poble.

La seva obra guarda visibles semblances amb la que havia descabdellat Zollner per terres germàniques, amb les seves "Zollner-Verein". Però li estava reservat un pervindre ben diferent, puix si a la mort d'aquest músic alemany es constituïren les referides entitats en una lliga, la "Zollner-Bund", de la qual havien de sorgir altres institucions com el "Liedertafel" o el "Liederkrantz", a la mort de Clavé la seva obra es descomposà, que no han de considerar-se com filles directes i llegendàries de tan noble esforç algunes supervivències desnaturalitzades, faltades d'ideals artístics enlairats, i caracteritzades per un segell ordinari incapable de revivir l'esperit popular sota llurs àsperses vulgaritats, descomptada, com ja es suposa, alguna que altra excepció.

JOSEP SUBIRÀ

(*) Vegl's el número 173 de la *Revista Musical Catalana*, corresponent al mes de maig de 1918. (N. de la R.)

Una semblança beethoveniana

Era per allà l'any 95 que l'ORFEO CATALÀ, compost encara de la secció d'homes solament, posà en estudi els *Goigs i planys* de Clavé. En Millet havia fet cantar ja als seus deixebles *De bon matí*, *Els pescadors* i *La verema*. Podem dir que l'audició d'aquests chors fou, per a nosaltres, la revelació del geni del gran cantor català. Ens recordem molt bé com la primera de dites composicions havia delectat l'Isaac Albéniz, que restava admirat com nosaltres mateixos de la frescor d'aquelles melodies, de l'espontaneïtat i el gust exquisit, dintre el sabor popular, que hi resplendeixen. Però més forta encara havia estat la impressió que sentírem en escoltar per primera vegada, executada amb la cura que En Millet posa en tots els seu treballs, *La verema*, aquest quadre de tan forta suggestió que porta tot seguit a la memòria les meravelloses teles de l'holandès Teniers, tan plenes de vida i de caràcter, impregnades del mateix esperit de natura que els chors descriptius del nostre Clavé. Els *Goigs i planys*, no obstant, ens entraren més dintre el cor. És aquesta, precisament, la darrera creació de Clavé, i en ella vessà el músic els afectes més íntims de la seva ànima. És l'obra, creiem, més subjectiva de Clavé, la més humana, i, malgrat no presentar per alguns defalliments la perfecció de conjunt que es fa admirar en les obres abans esmentades, la seva sinceritat d'expressió ens la fa estimar i reconèixer, també, com la de més volada de l'autor.

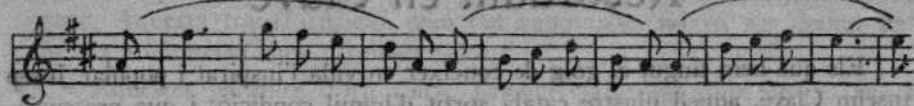
I heu's aquí que en els llunyans dies de què parlem, mentre gaudíem de l'encís que els *Goigs i planys* ens proporcionava amb la repetició dels seus assaigs a l'ORFEO, volgué la casualitat que en una de les rares audicions de música "da camera" que per aquells temps es celebraven a la nostra ciutat, oíssim executat per un Quartet foraster l'obra 135 de Beethoven, que és el setzè i darrer quartet de corda del sublim sord, i amb quanta sorpresa escoltàrem la bella frase del "Lento assai" que guarda una gran similitud amb una altra dels *Goigs i planys*, la qual cosa, si es tractés d'un músic de més cultura que l'humil Clavé, podria fer creure a una reminiscència ben certa. Vegi's, sinó, les dues frases i faci's la comparança:

Violí I

Beethoven: Quartet en fa, núm. 16, op. 135 (Lento assai, cantante e tranquillo).

Tenor I

Lo jo - ve a qui ma-la l'en-cis d'una ingrata que'l cor li ha fe-rit,

Clavé: Goigs i planys.

Bé que Clavé no estava ignorant del moviment musical del seu temps — recordem que ell fou qui va estrenar a Barcelona la marxa de *Tannhäuser*; essent-li familiars també algunes composicions de Chopin —, com ho prova el fet de voler oir en la seva agonia, interpretat al piano per la seva filla, el *Vals en la menor* del músic polonès — hem de creure, no obstant, que desconeixia els darrers quartets de Beethoven, l'audició dels quals no es generalitzà a la nostra terra sinó molt més ençà, i tampoc les seves aficions creiem que el portessin a l'estudi ni a la simple lectura dels mateixos.

La semblança dels dos temes, l'hem de creure, doncs, purament casual, i en assimilar-se la inspiració dels dos músics precisament a les darreries de la vida llur, ens fa reconèixer en el nostre Clavé, ben cert, una espiritualitat que l'honra i l'ensalça per sobre les misèries d'una existència que sofrí els desenganys i les penalitats a què tota criatura humana està subjecta en aquest món de lluites i dolors, on, sortosament, es barregen encara sovint amb els tristos *planys*, tendrívols *goigs*.

JOAN SALVAT

Recordant en Clavé

Els que hem tingut el goig de conèixer en vida l'inspirat i popular Josep Anselm Clavé, aquell il·lustre català sortit d'humil condició, i que presenciàrem la seva aparició com a poeta i músic i el veiérem créixer enlairant-se de triomf en triomf, tot degut a son gran talent, nativa inspiració i ànima gran, tenim d'adherir-nos amb entusiasme a tota manifestació que per a honorar la memòria de tan gran figura, es faci amb motiu del primer centenari de sa naixença.

La personalitat d'En Clavé no té parió.

Ell, a més d'artista, músic i poeta, es sentia també redemptor, era nat per a coses grans; va concebre la bellíssima idea de regenerar les masses obreres per mitjà de l'art musical, i amb tota la fe d'un talent privilegiat conscient i la constància i amor al treball tan característics dels catalans, va sortir brillantment triomfador en son noble afany i lloable tasca.

Com a fill del poble i que amb el poble vivia, per al poble escrivia i li dedicava les seves composicions.

Tot guanyant-se la vida tocant la guitarra pels cafès, cantant *Las Ventas de Cárdenas*, *La Flor de la canela* i altres cançons del gènere que aleshores estava de moda, es dedicava amb afany a la lectura i l'estudi i començà a compondre música i escriure versos, al principi en castellà.

Seguint un bonic costum establert en aquell temps aquí, els promesos obsequiaven a les noies amb aubades.

Pels barris del Padró i de Sant Pere no faltava cap dissabte a la nit la música d'En Clavé, que alegrava moltíssim al veïnat. No cal dir que En Clavé, iniciador i director d'aquelles poètiques aubades, s'anava fent popular, guanyant-se un nom entre la gent modesta i treballadora. Molt aviat va fundar una Societat anomenada "Aurora" a fi de perfeccionar els estudis de la guitarra, la flauta i el violí per a aquells joves que ja tenien alguna noció d'aquells instruments.

Poc a poc va anar atraient-se nombrosos fills del treball, fent-los artistes, traient-los del fang, despertant-los-hi poètics sentiments i ansies de cultura.

En un periòdic titulat *El Metróno*, fundat per ell, escrivia:

"Molts dels meus consocis que abans freqüentaven tavernes i cases de joc, deixant veure en llurs paraules i modals una plena ignorància dels més rudimentaris principis de la bona educació que la Societat té dret a exigir-nos en el tracte; sense excitació de ningú i sols per la força moral de l'Associació i l'estímul de l'exemple van anar adquirint poc a poc el sentiment

de llur dignitat modificant en sentit favorable aquells mals hàbits i inclinacions. Aquesta transformació, com pot suposar-se, no va pas deixar de seguir-la atentament mon ull observador."

Aquestes paraules d'En Clavé palesen clarament quin era el noble fi dels seus afanys. Aquests anaven donant llurs fruits i animaven més i més al benemèrit mestre.

Aprofitant les festes de Carnaval que en aquella època es celebraven aquí amb gran lluïment, va organitzar una escollida estudiantina d'entre els seus consocis, donant-se ja a conèixer en centres i sitis socials de major altura.

L'èxit va ésser complet, enlairant el gran Clavé a major reputació artística i consideració. No content encara, i avançant sempre, va fundar la Societat coral "La Fraternidad" que l'any 1850 va prendre el nom d'"Euterpe", que conserva encara avui.

En Clavé havia realitzat el seu somni, l'afició als chors s'estengué de pressa per tot Catalunya i en pobles, viles i ciutats ressonaven els poètics cants d'En Clavé.

El primer ball-concert chorejat va donar-lo en el desaparegut teatre de l'Odeon del Carrer de l'Hospital i plaça de Sant Agustí.

Continuaren després en els jardins de la Nimfa — després Euterpe — situats a l'esquerra del Passeig de Gràcia, pels volts d'on està ara aixecat el monument a Clavé.

Els diumenges i dies festius es donaven molt dejorn els concerts matinals i a la tarda els balls chorejats.

Anant millorant sempre aquelles artístiques manifestacions, l'escollida massa coral anava acompanyada d'una bona orquestra, col·laborant amb la direcció d'En Clavé el Mestre Moliné.

Era curiós veure dirigir En Clavé amb un paper enrotllat en lloc de batuta.

Alternaven en aquells famosos concerts amb les poètiques composicions d'En Clavé obres escollides de grans mestres. Una de les que va assolir gran èxit fou la cèlebre marxa de *Tannhäuser* de Wagner, executada per primera vegada a Barcelona sota la seva direcció per una massa coral d'homes, dones, nois i noies, i una bona orquestra.

Als concurrents se'ls obsequiava amb un exemplar de la revista "El Eco de Euterpe", redactada en català i castellà; amb tot i no haver pagat més de mitja pesseta d'entrada.

Organitzades amb gran extensió arreu de Catalunya les societats corals,

va cridar-les En Clavé per a celebrar aquells grans festivals de gloriosa memòria.

Recordant-ne un d'ells celebrat l'any 1864 als desapareguts jardins dels Camps Elisis, que ocupaven gran part dels terrenys de la dreta del Passeig de Gràcia, se'ns renova l'artística emoció que rebérem aquell dia.

Fou un bellíssim espectacle el que ofería el Passeig de Gràcia, passant-hi 57 societats corals amb llurs senyeres presidides per la que podríem dir-ne la Pairal, la benemèrita Societat "Euterpe" amb son excels Director i Fundador l'immortal Clavé... i seguidament veure'l dirigir a la gran plaça d'aquells jardins la important massa de 2,400 executants (2,100 choristes i 300 músics).

No podem tampoc oblidar l'entusiasme de la immensa, incomptable i atapeïda multitud d'espectadors ovacionant al gran mestre i esclatant amb frenètics aplaudiments als acords de ses poètiques composicions, i especialment els de les virils *Els Néts dels Almogàvers* i *Glòria a Espanya*.

La seva obra social dignificant les classes humils, establint una positiva fraternitat i esborrant odis collectius, és cosa que no té preu.

Fou un demòcrata de bona mena que professava ses idees amb convenciment, bona fe i desinterès, mes com que no tots sos correligionaris obraven amb aquella lleialtat, va sofrir terribles desenganys i grans disgustos, especialment quan va desempenyar l'honrós càrrec de President de la Diputació Provincial de Barcelona.

Com sol succeir quasi sempre, difícilment els grans homes gaudeixen en vida de la deguda recompensa, ni del fruit de la llavor per ells sembrada.

Si En Clavé ressuscités i veiés l'esplèndid Palau de la Música Catalana, amb son imatge en lloc preferent; si ell sentís cantar ses pròpies obres per l'ORFEÓ CATALÀ amb un art, un encís i una perfecció com mai no havia pogut sentir-les ell mateix; si ell contemplés el tribut de sos admiradors representat en els monuments erigits en sa natal Barcelona, el bon record que es conserva de son gran talent i la cura d'immortalitzar ses obres, gaudiria d'una satisfacció major de les que en vida mai hagués pogut tenir.

FREDERIC MASRIERA

cipals teatres lírics d'arreu, es va representar, com recordaran els nostres lectors, al Liceu de Barcelona en la temporada de 1909-10.

Altra drama de Guimerà, *La filla del mar* (*Liebesketten*), ha estat posat en música també pel mateix mestre D'Àlbert.

Afegirem, encara, que els mestres catalans Vives, Lamote i Pahissa han musicat, respectivament, del gloriós poeta les obres *Euda d'Uriac*, refundició de *Les monges de Sant Aymant* (Novetats, 1900), *El camí del sol* (inèdita encara) i *Gala Plàcidia* (Liceu, 1913).

Les poesies d'En Guimerà han inspirat també algunes obres meritòries. Entre elles, recordem: *L'any mil*, poema simfònic, de N'Alfons Vila; *Agonia*, poema coral, d'En Lambert; *La mort del soldat*, chor d'homes, d'En Nicolau; *Cant a la vinya*, d'En Morera, i les melodies per a cant i piano *Serenata a una morta*, de l'Alió; *Ets meval*, d'En Pujol, i algunes més que, indubtablement, fugen de la nostra memòria. I què direm de l'èxit popular assolit per les inspirades sardanes *Les fulles seques* i *La sardana de les monges*, aquest idihi encisador, que solament la fantasia d'En Guimerà podia crear?

Farem constar, per fi, que les precedents sardanes compostes per En Morera, que l'Orfeó Gracienc va estrenar, han figurat constantment en el repertori de l'ORFEÓ CATALÀ, havent cantat també la nostra institució l'*Agonia*, d'En Lambert, que va merèixer el primer premi en la V Festa de la Música Catalana, i la formosa composició *La mort del soldat*, del mestre Nicolau.

El balanç és prou important, doncs, per a reconèixer el molt que la música catalana deu a la gloriosa figura que acabem de perdre, el mai prou plorat Guimerà.

S.

En el número proper, corresponent al mes d'agost, que repartirem tot seguit, es donarà la continuació dels notables treballs començats de Mossèn Francesc Baldelló i de Mossèn Joan M. Thomàs, junt amb altres diversos articles i les seccions de "Correspondències", "Orfeó Català", "Catalunya" "Noves" i "Necrologia", que ens hem vist obligats a guardar per a juntar en el present número tot l'original dedicat a Clavé.

Aquest número ha passat per la prèvia censura

ATENES A. G., Carrer de Provença, 157 - Telèfon 216 G. — BARCELONA

ORFEÓ CATALÀ

CURS D'ORGUE

a càrrec del mestre

Vicens M.ª de Gibert

CANTS ESPIRITUALS

PER A ÚS DEL POBLE

RECULL DE 21 CANÇONS ESPIRITUALS

Lletres del Rvnd. P. LLUÍS M.^a DE VALLS, Pvre. de l'Oratori.
Música de LLUÍS MILLET. Text original català amb traducció castellana

SUMARI

1. Himne a Sant Felip Neri.—2. Jesuset.—3. Via-Crucis.—4. A Jesús resuscitat.—5. Jesús als cristians.—6. Pregària a Jesús.—7. Aconsolem a Jesús.—8. Lloances al Santíssim Sagrament.—9. Estació al Santíssim Sagrament.—10. Pregària a Maria.—11. Les fineses de Maria.—12. El pecador a la Verge dels Dolors.—13. A Maria.—14. Los Novíssims.—15. Món, Dimoni i Carn.—16. La Resignació.—17. Espanya suplicant.—18. La pregària del jovent.—19. Al Cel blau.—20. Som germans!—21. Glòria a Déu.

PREU

2 Ptes.

De venda a la CASA DOTESIO, Portal de l'Àngel, 113
llibreria LA HORMIGA DE ORO, Plaça Sta. Anna, 26

BARCELONA

Frederic Lliurat

Carrer de Girona, 34, 3.er

CURSOS I LLIÇONS DE PIANO

Elemental i Superior

DETALLS I CONDICIONS: Tots els dies, de 2 a 4

Ibèria Musical

**Canuda, 45
BARCELONA**

CANÇONS D'APELES MESTRES

Pròlegs de F. Lliurat i Ll. Millet.— Quaderns I, II, III.

SARDANES D'ENRIC MORERA

Les fulles seques.— La sardana de les monges.— Empordà i Rosselló.— La sardana de la Pàtria.— Festa major.— Davant la Verge.— Nit de Sant Joan.— La sardana gran.— Girona.
ALBUM DE CINC PETITES SARDANES

LLIÇONS PARTICULARS DE VIOLÍ

Pepita Dièguez
CONCERTISTA

Primer Premi del Conservatori Reial de Música de Brussel·les

Professora de l'Acadèmia Marshall

BARCELONA

Ronda de Sant Pere, 58, 3.er

NOVES PUBLICACIONS

E. Toldrà: SIS SONETS, per a violí i piano.

I. QUADERN: *Sonet de la rosada.*—*Ave Maria.*—*Les birbadores.*

II. QUADERN: *Oració al maig.*—*Dels quatre vents.*—*La Font.*

J. Garreta: *Sonata*, per a cello i piano (repertori PAU CASALS).

F. Pujol: *Una meravellosa rondalla*, per a cello i piano (repertori G. CASSADÓ).

Ll. Millet: *La Balalí*, per a cant i piano.

J. Pahissa: *Peces espirituals*, per a piano.

A. Marques: *Al jardí els infants juguen*, per a piano.

UNIÓ MUSICAL ESPANYOLA, FILIAL DE BARCELONA

CONCESSIONARI: FRANCISCO MARTÍ. — PORTAL DE L'ÀNGEL, 1 i 3

J. SANCHO CONDIS

“Escuela de Dobles Notas” i son “Auxiliar”

per a Piano

PREUS: { *Escuela de Dobles Notas.* Llibre complet, **12 pessetes.**
Separadament, en tres quaderns, **5 pessetes** cada quadern.
Auxiliar, **3 pessetes.**

Obres recomanades pels mestres Vidiella, Granados, Malats, Pellicer, Costa i Nogueras Canals, Rodríguez Alcántara, etc.

Se ven en tots els magatzems de música i a casa el seu editor, Joan O. Neill, carrer de Sant Jaume; Palma de Mallorca.

PERE PAGÈS I RUEDA

Antic Centre d'Anuncis

Arolas, 5, entressol

Primera travessia carrer Fernando VII

S'encarrega de publicar anuncis en els periòdics de Barcelona i de fora, amb gran rebaxa de preus.

Servei especial i econòmic per a la publicació d'ANUNCIS MORTUORIS en tots els periòdics.

Agència de Cobrances i Repartiments

ANTONI CAMPAJÓ

CARRER D'AVELLÀ, 3, 1.er, 1.ª—TELÉFON 2258 A.

Servei especial en l'impressió, inserció en els Diaris repartiment d'ESQUELES MORTUORIES.

Extens assortit en RECORDATORIS. Impressió esmerada i COBRANCES i REPARTIMENTS de tota mena, fets amb gran cura i rapidesa.

SERVEI RÀPID • GARANTIA ABSOLUTA • PREUS REDUÏTS